

מה בדרך ירושלמי

לע"נ הרה"ג רבי אביעזר שלמה יוסף בן ר' שמעון זאב וולפסון זצ"ל
 הערות והנצחות טל' 0548449853
 או מייל MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 102 פרשת נח תשפ"ה

שינון הדרך ירושלמי בדרך קצרה

ירושלמי ביכורים א-ז

מסכת ביכורים

פרק יש מביאים

דף א

הלכה א משנה יש אנשים שמביאים ביכורים וקוראים ויש שמביאים ביכורים ואינם קוראים, ויש שלא מביאים כלל, כגון מי שנטע בתוך שלו והבריך ברשות חבירו או ברה"ר וכן מי שמברך מתוך רשות חבירו או מרה"ר לרשותו אם נטע והבריך בתוך שלו ודרך היחיד או של הרבים עוברת מעל ההברכה אינו מביא ביכורים, ור' יהודה סובר שיכול להביא, וכל הנ"ל אינם מביאים שנאמר **ראשית ביכורי אדמתך תביא** שכל הגידולים יהיו מאדמתך. **גמרא** אם הבריך מאילן לרשות אחרת אינו מביא אפילו מהזקנה, וכן אם הבריך מרשות אחרת לרשותו אינו מביא גם מהאילן החדש ומוכח מהדין הזה שכמו שהילדה יונקת מהזקנה כך הזקנה יונקת מהילדה.

ר' יוחנן אומר שהטעם בכל אלו שאינם מביאים מצד תורת גזל, ור' יוסי הוכיח כן מדברי המשנה שכתבה שהטעם הוא משום שנאמר **ראשית ביכורי אדמתך**.

שנו בכרייתא שאם הבריך ברשות מביא ביכורים ואמר ר' יוסי בשם ר' אימי שדוקא אם נתנו לו רשות לעולם אך אם נתן לו רשות רק לזמן אינו מביא ביכורים, ור' יונה אמר בשם ר' אימי שגם אם נתן לו רשות לזמן יכול להביא והוא הוכיח כן ממה ששנינו שאם היה חופר בור או שיח או מערה קוצץ ויורד והעצים שלו והרי העצים הם רק לזמן, ור' יוסי יעמיד שמדובר בשרשים שדרכם להתחלף ולכן זה נקרא כנתן לו רשות לעולם, ור' מנא הוכיח כדברי ר' יונה ממה שאמר ר' יוחנן שהטעם הוא מתורת גזילה וכשקבל רשות אפילו לזמן הוא יצא מתורת גזילה.

ר' זריקן שאל את ר' זירא שמשנתנינו היא כדעת רבי שאמר בדין של אילן שיונק מא"י ומחו"ל שהשרשים יונקים זה מזה אמר לו ר' זירא שמשנתנינו היא לכו"ע, ורשב"ג מודה שיש גזירת הכתוב **ראשית ביכורי אדמתך** שכל הגידולים יהיו מאדמתך.

ר' יהודה אמר שהמברך תחת רשות אחרת יכול להביא אף שאם היה הולך לרשות חבירו אינו מביא וביאר ר' אחא בשם ר' מיישא שמדובר שהבריך בתוך דלעת או סילון ואינו יונק מהשדה שעובר בה,

דף ב אך קשה שא"כ גם לרבנן יביא ויקרא, ור' יונה מבאר שר' יהודה דיבר באופן שמכר לחבירו שביל בתוך שלו ונחלקו שלר' יהודה יש ספק שמכר לו רק מקום דריסה או שמכר לו עד התהום, ולכן יביא ביכורים ולא יקרא ורבנן סוברים שקנה עד התהום ולכן לא יביא כלל, ונחלקו רק במוכר שביל לחבירו אך אם מכר שדה לחבירו והשאיר שביל לעצמו לכו"ע הוא השאיר לעצמו עד התהום.

ר' אמי אומר שר' יהודה סובר כר"א ששנינו בכבא בתרא שלא עושים חלל תחת רה"ר ולא בורות שיחין ומערות ור"א מתיר בשיעור שעגלה מלאה אבנים יכולה ללכת, וא"כ לר"א יש לאדם זכות להשתמש תחת רה"ר וכן סובר ר' יהודה שההברכה יכולה ללכת תחת רה"ר, והקשה ר"ש בר יצחק שא"כ יביא ויקרא אמר ר' יוסי שר"ש בר רב יצחק סבר שר"א מתיר לעשות חלל והוא שלו לעולם, אך באמת ר"א לא סבר שהוא שלו וכל הקודם יכול לזכות בו.

הלכה ב משנה אריסים וחוכרים וסיקריקון אינם מביאים ביכורים שכתוב **ראשית ביכורי אדמתך**. **גמרא** לכאורה המשנה מדברת כשגזל קרקע אך אם גזל זמורה ונטעה היא נחשבת שלו והוא רק חייב דמים לנגזל, אלא שחכמים נחלקו אם מצוות הם כקרבנות

שאסור גזל לגבוה וא"כ לא יביא ביכורים מגזל ואם מצוות אינם כקרבנות יכול להביא מהם ביכורים, ולכו"ע אשירה שבטלה לא יביא ממנה גזירי עצים למערכה.

ר"ל מסתפק אם יכול להביא לולב מאשירה שבטלה האם מצוות כקרבנות ולא יביא או שאינם כקרבנות ויכול להביא מהם,

דף ג ולהלכה מצוות אינם כקרבנות ויכול להביא מהם ולענין ביכורים לר' יהודה שהם כקדשי הגבול מביא מהם ביכורים ולרבנן שהם כקדשי מקדש לא יביא מהם ביכורים.

לכאורה המשנה דברה בגזל שלא התיאשו הבעלים ממנה ובגזל שהתיאשו הבעלים יש להוכיח ממה ששנינו שתרומה ומעשר נוהגות באריסים וגזלנים אך ביכורים לא יביאו ושם מדובר שהתיאשו הבעלי שהרי אם לא התיאשו הבעלים אינו יכול לעשות מהם תרומה ששנינו שאנס וגנב אם הבעלים מרדפים אחריהם אין תרומתן תרומה, ומוכח שלא יביא ביכורים גם כשהתיאשו הבעלים, ור' יוסי אמר בשם ר' יוחנן שהבעלים אינו תורם שאינו ברשותו והגזלן אינו תורם שאינו שלו, ור' אמי אמר בשם ר' יוחנן בלשון אחרת שאפילו הבעלים שתרומו אין תרומתן תרומה, ור' יוסי אומר שמדובר בגזילה שלא התיאשו ממנה, ויתכן שמה ששנינו שזה רק בתרומה ומעשר ולא בביכורים שכיון שיש בהם איסור טבל א"כ ודאי שהגזלן צריך להפריש כדי שלא יאכל טבל החמור אך בביכורים שלא נאסרו הפירות אם לא הפריש מהם ביכורים א"כ יתכן שהגזלן לא יביא מהם ביכורים, ובפירות שהתיאשו יש עדיין ספק אם חייב בביכורים.

הלכה ג משנה חיוב ביכורים הוא רק משבעת המינים ולא יביא מתמרים שבהרים ומפירות שבעמקים ומזיתי שמן שאינם מהמובחר, לא מביאים ביכורים קודם עצרת, ואנשי הר צבועים הביאו ביכוריהם קודם עצרת ולא קבלו מהם שכתוב **וחג הקציר ביכורי מעשיך אשר תזרע בשדה**. **גמרא** בפסוק לא נאמר ולקחת ראשית כל פרי האדמה אלא כתוב **מראשית** ולא כל ראשית ואין לומר שיביא רק מחיטים ושעורים שנאמר **כל פרי אדמתך** אך לא מרבים הכל שנאמר כאן **ארצך** ונאמר **ארץ חטה ושעורה וגפן תאנה ורימון** כמו ששם מדובר בשבעת המינים כך ביכורים הם רק משבעת המינים.

זית שמן הוא הנקרא אגורי ור' אמי אמר בשם ר' יוחנן שהוא הנקרא אוורסי ונקרא אגורי שהוא אוגר שמנו בתוכו, אך קשה וכי שאר הזיתים מאבדים את שמנם, ואמר ר' חנינא שכל הזיתים כשיורד עליהם גשמים הם פולטים את שמנם וזית זה אוגר את שמנו גם כשגשמים יורדים.

דף ד נאמר בז' המינים דבש והיינו תמרים ואין לומר דבש ממש שר' תנחומא אמר בשם ר' יצחק בן אלעזר שכתוב **וכפרוך הדבר הרבו בני ישראל ראשית דגן תירוש ויצהר ודבש** שהתחילו לעשר וכי דבש חייב במעשרות אלא שמדובר בתמרים.

ר' ברכיה אמר בשם ר' שמואל בר נחמן שנאמר בפסוק שני פעמים ארץ ללמד שעיקר צורך הבית הוא ממינים אלו מפת ושמן, וכל שבעת המינים נכללו בשבח הארץ ונחלקו ר' יהודה בריבי ור"ש בר נחמן אם זה נאמר לברכה או לתלות בהם שיעורי תורה, ויש להקשות למ"ד לשיעורים שיש שיעור בהרת כגריס ואינו מהם וכן כעדשה מהשרץ והוא אינו מהם.

פשוט שאם הפריש ביכורים מדבר שאינו משבעת המינים שאינו קדוש, אך נחלקו בהביא מתמרים שבהרי ופירות שבעמקים שר' זירא אמר בשם ר' יסא שלא קדשו ור' אילא אמר בשם ר' אמי שר' יוחנן סובר שלא קדשו ור"ל סובר שקדשו, ור' יונה הוכיח לדברי

ר'ל ממה ששינו שערך ותום מהרע על היפה תרומתו תרומה, ור' יוסי דוחה ששם חל תרומה שהרי גם פירות רעים חייבים בתרומה אך אינם חייבים בביכורים, ויש להוכיח כדברי ר' יסא ששינוי שלא מביאים ביכורים מפירות ציפורי או מבית שאן ואם הביא לא קדשו, ואמר ר' זירא ששנו על כך שתאנים גרועות ומנוקבות וענבים מאובקות ומעושנות לא מביאים אבל מביאים מתאנים ממין בנות שבע ומענבים מלבבות, אך קשה מה הראיה מהם הרי הם מהמוכחר, ויש לומר על פי דברי ר' אבא מרי שלא נאמר שכיון שהם נגמרים בסוף לא יביא מהם.

רשב"ג אומר שלא מביאים תמרים אלא מיריחו וקוראים עליהם משגדלו לשיעור כותבות, ור"ש בן אלעזר אומר שמביאים מרימוני העמקים.

הלכה ד משנה אלו מביאים ולא קוראים: גר מביא ולא קורא שאינו יכול לומר **אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו** אך אם אמו מישראל יכול לקרוא, וגר כשמתפלל לעצמו אומר אלוקי אבות ישראל ובבית הכנסת יאמר אלוקי אבותיכם ואם אמו מישראל יכול לומר אלוקי אבותינו. **גמרא** שנינו שבאמו מישראל קורא ולכאורה קשה איך יכול לומר **אשר נתת לי** ואמרו ר' יונה ור' יסא בשם ר' שמואל בר רב יצחק שמשנתנו מדברת בבני קיני חותן משה שנשאו ישראלית ששינו שבני קיני חותן משה מביאים וקוראים שנאמר **לכה אתנו והיטבנו לך**, ור' חזקיה אומר שר"א לא סובר כך, ששינו

דף ה מה טעם אמרו האפוטרופוס והעבד והשליח והאשה וטומטום ואנדרוגינוס מביאים ולא קוראים ומיעטו מאשר נתת לי וגר התמעט ממילא מלאבותינו לתת לנו וביאר שם ר"ש בר רב יצחק שמדובר בבני קיני שלא התמעטו מלאבותינו, ור' יוסי אמר שבנימין בר עשתור ביאר לפני ר' חייא בר אבא שמדובר בגוי שבא בעבירה על ישראלית ור' יונה אמר שלא דברו על ביכורים אלא שמשפחתו הם גרים בני גרים ובכל זאת הם אומרים בתפלתם אלוקי אבותינו, וקשה על כך הרי שנינו שרק באמו מישראל אומר לאבותינו והם גרים בני גרים והם אמרו לפני ר' חייא שהמשנה מדברת על גוי שבא על בת ישראל אך גרים יכולים לומר לאבותינו.

אמר ר' זריקן שר' זירא שאל וכי אברהם יצחק ויעקב הם אבותיהם ועוד שהקב"ה נשבע לזכרים ולא לנקיבות, ושנו בשם ר' יהודה שגר ביבא ויקרא שנאמר על אברהם כי **אב המון גוים נתתיך וקודם היית אב רק לארם ומכאן ואילך אתה אב לכל הגוים, ואמר ריב"ל שהלכה כר' יהודה, והיה מקרה לפני ר' אבהו והוא הורה כר' יהודה.**

הלכה ה משנה ר"א בן יעקב אומר שאשה בת גרים לא תנשא לישראל עד שאמה תהיה מישראל, ובין גרים ובין עבדים משוחררים אסורים לכהונה אפילו עד עשרה דורות עד שאמם תהיה מישראל, אפוטרופוס ועבד ושליח ואשה וטומטום ואנדרוגינוס מביאים ואינם קוראים שאינם יכולים לומר על האדמה אשר נתת לי. **גמרא** שנינו בקידושין שר' יהודה אמר שבת גר זכר כבת חלל זכר ונחלקו התנאים בפסוק כי אם בתולה מזרע בית ישראל, שר' יהודה סובר שצריך שאמו תהיה מישראל, ור"א אומר או אביה או אמה,

דף ו ר' יוסי אומר עד שיוולדו בקדושת ישראל ובת גרים כשרה ור"ש אומר עד שיביאו בתולים בקדושת ישראל ושנו שר"ש אומר שגיורת שהתגיירה קודם בת ג' כשרה לכהונה שנאמר **וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם** והרי פנחס היה עמהם, ורבנן סוברים שהחיו לכם הכוונה לעבדים ושפחות, ור' יסה אמר בשם ר' יוחנן שההלכה כר' יוסי אלא שהכהנים נהגו סלסול של מעלה כר"א בן יעקב, והיה כהן אחד שנשא גיורת ור' אבהו הרביץ אותו על ספסל להלקותו, ושאל אותו ר' ביבי הרי אמרת שהלכה כר' יוסי אמר לו הרי הכהנים נהגו סלסול כר"א בן

יעקב, אמר לו ר' ביבי וכי לוקים על מנהג אמר לו ר' אבהן אם אני אקים אותו ויפייס אותו הוא ימשיך במנהגו לקיימה.

ר' יעקב בר אידי בר אושעיא אמר שהיה מעשה שערערו על משפחה בדרום ורבי שלח לבדוק ומצא שזקנתה התגיירה פחות מב' ג' ויום אחד והוא הכשיר אותם לכהונה, ואמר ר' הושעיא שרבי הכשירה כדעת ר"ש, ור' זירא אומר שגם לרבנן הם כשרים כמו שאמר ר' זירא בשם רב אדא בן אחי של ר' יודא ואמרו בשם ר' אבהו בשם ר' יוחנן שולד בוגרת שנשאה לכהן גדול כשר שהוא בלאו הבא מכלל עשה והוא אשה בבתוליה יקח ולא הבא מכלל עשה כעשה וכן גיורת למדו מכי אם בתולה ולא גיורת ואינו חלל, ור' הושעיא הקשה הרי מצרי שני גם בא מכלל עשה **בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם**, ור' הושעיא חזר ואמר שאינו דומה עשה ששוה בכל לעשה של כהנים שהוא מותר ללויים וישראלים.

ר' יוסי אמר בשם ר"ל בשם ר' יוחנן ששליח פטור מביכורים רק אם לקטו על מנת לשלחו ביד אחר אך אם ליקט על מנת להביאם לא ישלח ביד אחר ור' יוחנן לא סיים ור' יונה סיים בשם ר' זירא בשם ר' אמי בשם ר"ל בשם ר' הושעיא שדוקא בלקטן לשלחם ביד אחר אך אם לקטן על מנת להביאם לא ישלחם ביד אחר כיון שביכורים שנראו לקריאה הם מותרים רק בקריאה, ור' מנא אמר שאף שר' יוסי לא אמר את הדבר אך הוא אמר דבר דומה שר' זירא אמר לר' יוסי זוכר אתה כשאמר ר' הושעיא דבר זה בשם ר' יוסי בר' חנינא והוא אמר שהמשנה לקמן חולקת על כך ששינוי שאם הפריש ביכוריו ואח"כ מכר שדהו מביא ואינו קורא רואים שדבר שראוי לקריאה יכול להמנע מקריאה ויש לומר שמדובר משעה שהפריש ביכורים היתה דעתו למכור את השדה, עוד הקשו ממה ששינוי שאם יבש האילן או נקצץ מביא ואינו קורא, **דף ז** ויש לומר שגם שם מדובר שהוא היה יבש בשעת הפרשה, ויש להקשות וכי קריאה מעכבת ואמר ר' שמואל בר רב יצחק שמה שראוי לקריאה אין קריאה מעכבת ומה שלא ראוי לקריאה הקריאה מעכבת, אם ליקט על מנת לשלוח ביד אחר וכי לא יכול לשלוח הרי ממילא זה לא ראוי לקריאה לכן הקריאה לא מעכבת אך אם כוונתו להביא בעצמו לא ישלח ביד אחר כי זה כבר ראוי לקריאה.

ר' אבהו אמר בשם ר' יוחנן שיורש מביא ואינו קורא ויש לדקדק שאם הוא מביא בחיי אביו הרי הוא שליח לו ואם לאחר מיתה זה כבר שלו, ויש לומר שמדובר שאביו היה חולה או מסוכן כשהפריש ואח"כ מת והיינו אומרי שיקרא כיון שהיה ראוי לירש קמ"ל שלא יקרא כיון שלא היה שלו לגמרי בשעת הפרשה.

נאמר ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוקיך ולביתך שאדם יכול להביא ביכורים מנכסי אשתו, ור"ל אמר שדוקא לאחר מיתה ולא מחיים ור' יוחנן אומר שגם מחיים יכול להביא מנכסי אשתו, ור"ל לשיטתו שירושת האיש את אשתו אינו מדאורייתא.

ר' יוחנן אמר בשם ר' הושעיא שהנחת בכורים מעכבת אך קריאה אינה מעכבת, אך קשה ששינוי שהאוכל ביכורים קודם שקרא עליהם לוקה רב הושעיא אמר בשם רב יהודה בשם שמואל שזה לדעת ר"ע אך לרבנן באמת קריאה אינה מעכבת, ור' מנא אמר ששמע שאביו ר' יונה שנה שהנחה מעכבת וקריאה אינה מעכבת ור"ע סובר שגם קריאה מעכבת ואמר ר' יעקב בר אחא בשם ר"א שהנחה מעכבת כי היא נוהגת בכל המביאים ור' תנחומא אמר בשם רב הונא בשם ר"א כי הפסוק שנה עליה לעכב, ור' אבא מרי אמר שר"א אמר שני טעמים אחד כר' יהודה שהנחה נוהגת בכל ואחד כרבנן שאומרים שהפרשה נשנית שלא לצורך ולמדו שהנחה מעכבת.

הלכה ו משנה מי שקנה שני אילנות בתוך שדה חבירו מביא ואינו קורא ור"מ אומר שמביא וקורא אם יבש המעיין ונקצץ האילן מביא ואינו קורא ר' יהודה סובר שמביא וקורא.